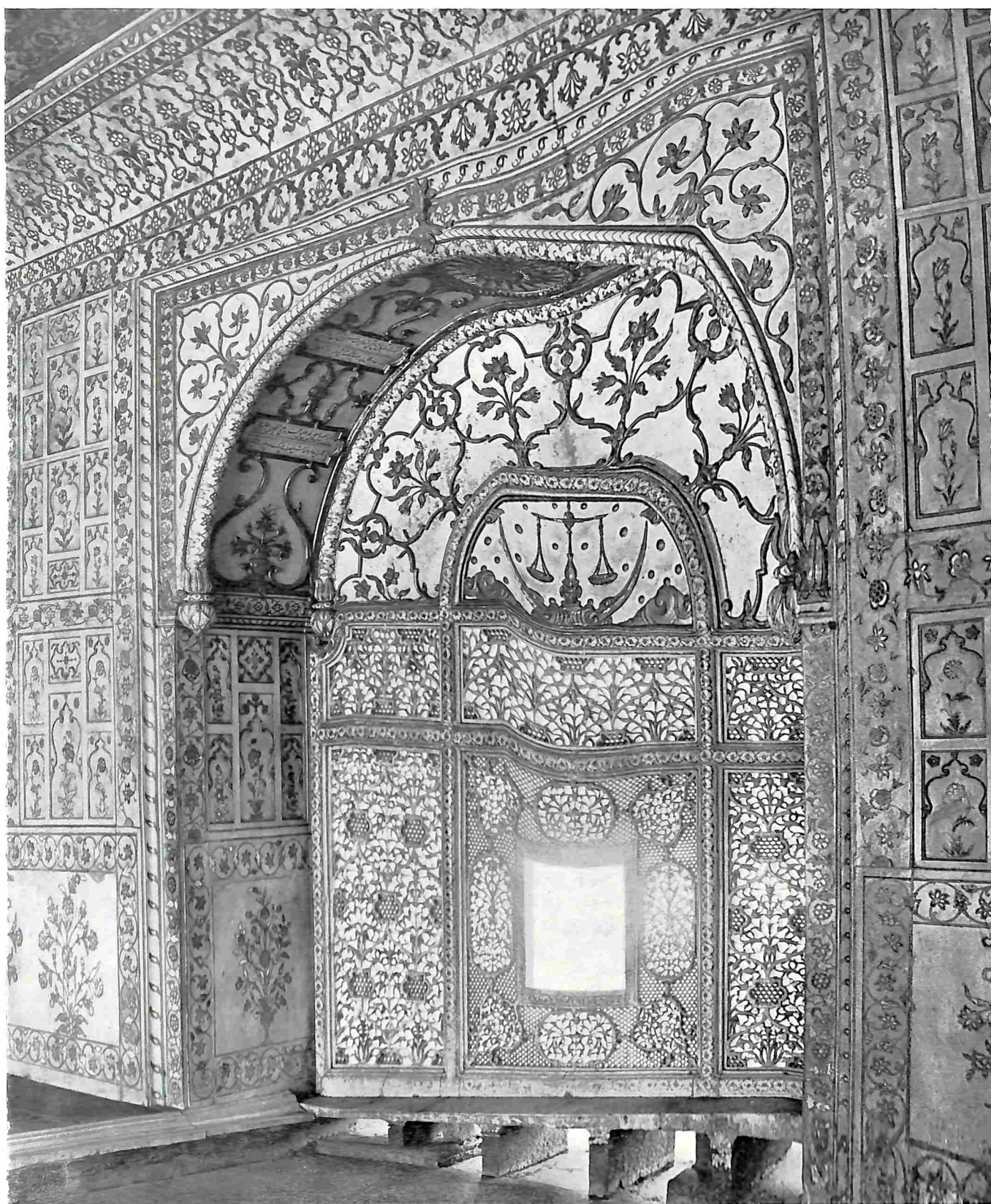

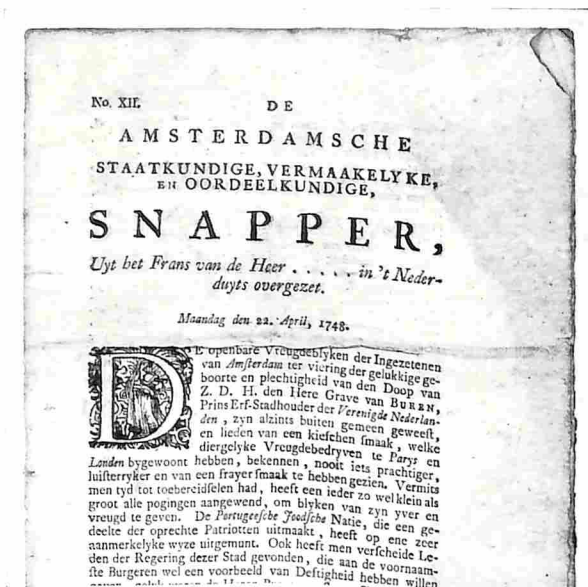
BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 49

ZATERDAG 5 DECEMBER 1936

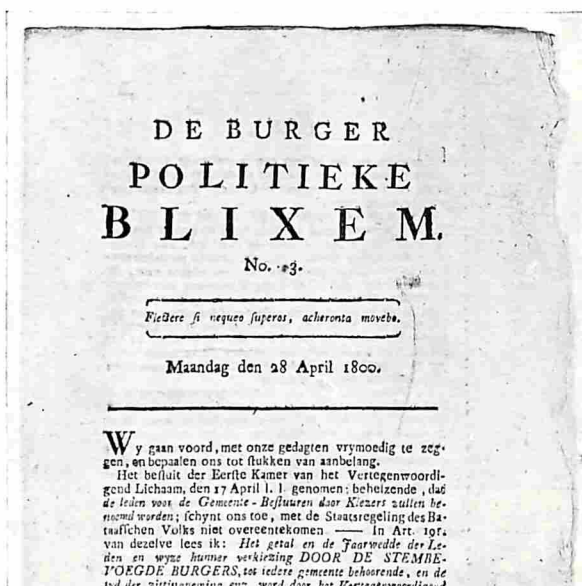
IN DE DIWAN-I-AM. HET DOOR DEN GROOT-MOGOL SHAH DZJEHAN (1^E HELFT 17^E EEUW) GEBOUWDE
GERECHTSGEBOUW. IN HET FORT TE AGRA

oogenblik vier Janussen tegelijk verschenen! Ook de „Blixem” was een veelgeliefde titel. Zoo kwamen er onder meer: De Politieke Blixem, De Heer Politieke Blixem, De Burger Politieke Blixem en de Oude Echte Politieke Blixem. En daarnaast — schrik niet lezer — De Politieke Donder! De Politieke Donderslag zelfs. Het getuigde meer van goedkoope na-aperij, dan van oorspronkelijkheid, maar het was ook niet de mooiste kant van de toenmalige journalistiek. Het bewees echter wel hoe belangrijk men de taak en de mogelijkheden van het artikel „Krant” begon in te zien. Meer populair en ook gezelliger waren 'n soort krantjes in den vorm van een dubbel geslagen aflevering. De prijs was maar een halve stuiver, dat was het derde of vierde deel van den prijs van de echte Courant in die dagen. Deze weekblaadjes droegen den naam van: Krelis en Louw, Grietje en Dieuwertje, De Nieuwsvertelder, De Snapster, De Praatvaar, De Praatmoer, of de Kaleidoscoop, welke laatste bij het volk toenmaals algemeen bekend was onder den naam „De Kalfskop”. Het buitenland bleef in deze niet achter. België b.v. kende in die dagen: De Lange Wapper, Het Nachtluchtje, Het wekelijksche Zwanzersblad, De Werker, De Goudmijn des Landmans, de Pierlala, De Goedendag, Vader Catz voor twee centimen en het Dagblad voor 'n cent. In Holland vond men nog Het Hamertje, De Honingbij, De Komeet, de Ooievaar en dus natuurlijk ook „De Ooievaar” en daarenboven nog „De Contra-ooievaar”. Een niet altijd aardige soort van kranten waren de z.g.

„mallenkranten”. Een ervan zal ik u noemen, n.l. de „Narrensteinsche Courant”. In dit blad werden weer de bestaande toestanden, zeden en gewoonten en personen in

den vorm van zotteklap aan de kaak gesteld. Alles was dwaasheid aan deze kranten, maar vaak in stijl en onderwerp bedenkelijke dwaasheid. Op het nummer, dat ik in mijn bezit heb staat bijvoorbeeld: als jaartal — Ao. 5580 — 't 2e Jaar nummer 94½, Woensdag de 9le van Grapmaand. En dan kwam een reeks van zonderlinge, verdraaide en vaak hekelende artikelen, waarin het toenmalige publiek vermoedelijk veel genoeg had. De redacteur noemde zich „De Sukkel” en een van de medewerkers heette „Kees boven den bakker op den hoek”. Het meerendeel van deze blaadjes was echter meer grappig dan belangrijk. Ze oefenden geen invloed uit op de geleidelijke vervolmaking van het courant-wezen. Het eenige wat ze misschien deden was: den bodem ploegen voor de belangstelling in de courant, zoodat geleidelijk een onuitroeibare begeerte naar het dagblad in den tegenwoordigen vorm ontstond, een begeerte, die natuurlijk ook samenhangt met de groote beteekenis, welke het Nieuwsbericht op papier in de huidige samenleving heeft.

HET SLOT TIROL

DOOR DIRK L. BROEDER

IN het hartje van den grooten alpengordel ligt, enkele honderden meters boven Merano, een schier vergeten gehuchtje, Tirol, dat onder de stad Merano ressorteert. En even voorbij dit gehuchtje, nòg een eindje hooger, het oude Castello Tirol (Schloss Tirol), dat jaar en dag de sterke wachter van Tirol geweest is. De weg naar het slot Tirol is smal en met brokken steen bezaaid, aan den eenen kant begrensd door terrasvormige wijngaarden, aan den anderen kant door de diepte, afgebakend door granieten wegpaaltjes, zooals men zoo vaak op de alpenwegen ontmoet. Rondom staren de dichtbegroeide alpenwanden op ons neer. Hooger, steeds hooger, verheffen zich de witgekuifde alpentoppen, schitterend in hun kleed van eeuwige sneeuw. Zij sluiten Merano af van de koude noorden- en oostenwinden. Wij vervolgen onzen weg en dan brengt een bocht ons plotseling voor een lichtgekleurde rots, die loodrecht uit een diepe kloof oprijst. De spleten zijn begroeid met struikgewas en bovenop die rots staat fier en machtig het oeroude slot Tirol, dat, omgeven door Oetzthaler en Ortler Alpen en de uitloopers der Dolomieten, neerziet op het dal van Merano, waardoor de Adige (Etsch) zich zilver kronkelt.

(Slot op bladz. 587)

DE KERK TE STEDUM, DATEEREND UIT DE 13^e EEUW. DOCH IN LATERE TIJDEN VERBOUWD EN VERGROOT

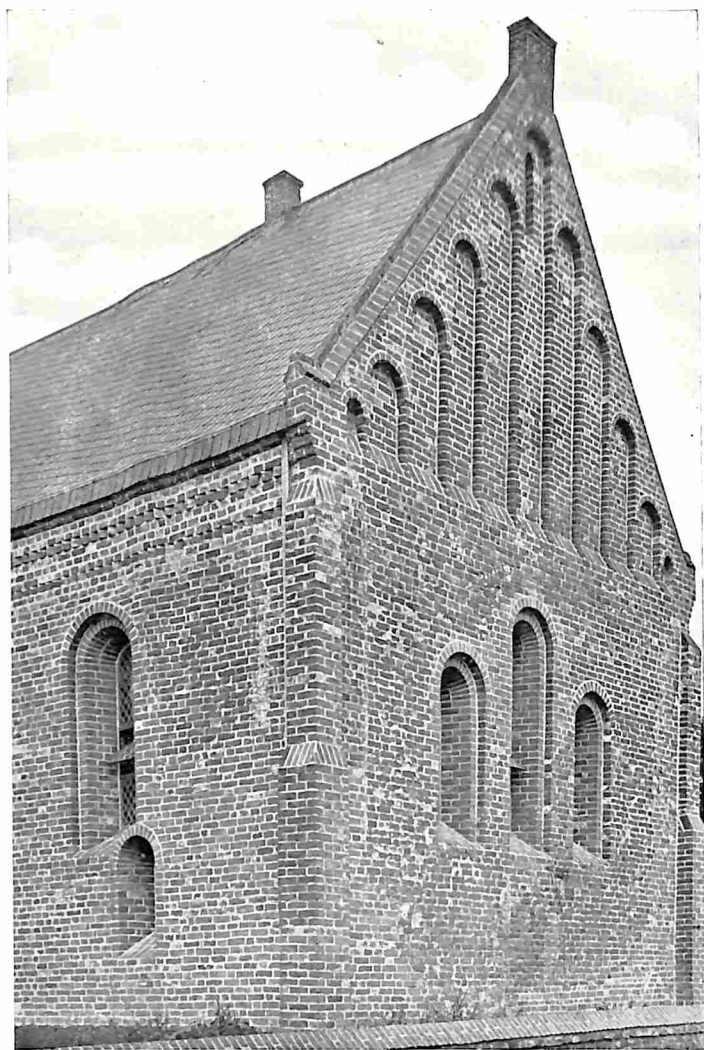
Oude kerken in de Groninger Ommelanden

DOOR ADOLF PATHUIS

VOORAL tegen en in den oogsttijd, wanneer er hooge wolkenluchten gespannen staan over velden en wegen, zijn „de Ommelanden tusschen Eems en Lauwers” op hun best. Fivelgo, Hunsingo en het Westerkwartier, doch ook het Gorecht, Oldambt en Westerwolde, zij hebben elk hun eigen belangwekkend karakter. ☼ Slingerende wegen voeren van dorp tot dorp, rijgen de groote boerderijen aaneen. Bij elke buiging van den weg is het uitzicht anders. In alle richtingen liggen in het noorden der provincie de dorpen gevlijd tegen de hellingen der wierden. ☼ De vorige eeuw heeft het land veel, zeer veel moois ontnomen. Houweel en breekijzer, bijl en spade werden gehanteerd door berekenende lieden, die onverschillig stonden tegenover natuurschoon en de overblijfselen van een eeuwenoude cultuur. ☼ Van de bijna 200 adellijke huizen met hun tuinen en parken zijn er slechts enkele overgebleven. Ook het opgaand geboomte en de singels rondom vele boerderijen verdwenen, zeer ten nadeele van de schoonheid van het landschap. ☼ Eveneens moesten de fraaie kerken het ontgelden. Aan het oordeel van den dorps-timmerman werd overgelaten, hoe een middeleeuwsche kerk te „restaureeren” Nauwelijks vroeg het koor of een kruisarm eenig onderhoud, of er werd tot afbraak besloten. De kerken van Thesinge en Termunten werden voor 2/3 afgebroken, vele andere werden in dien tijd van de gewelven ontdaan en kregen in plaats daarvan een armzalige houten zoldering. ☼ De oude dorpskerk van

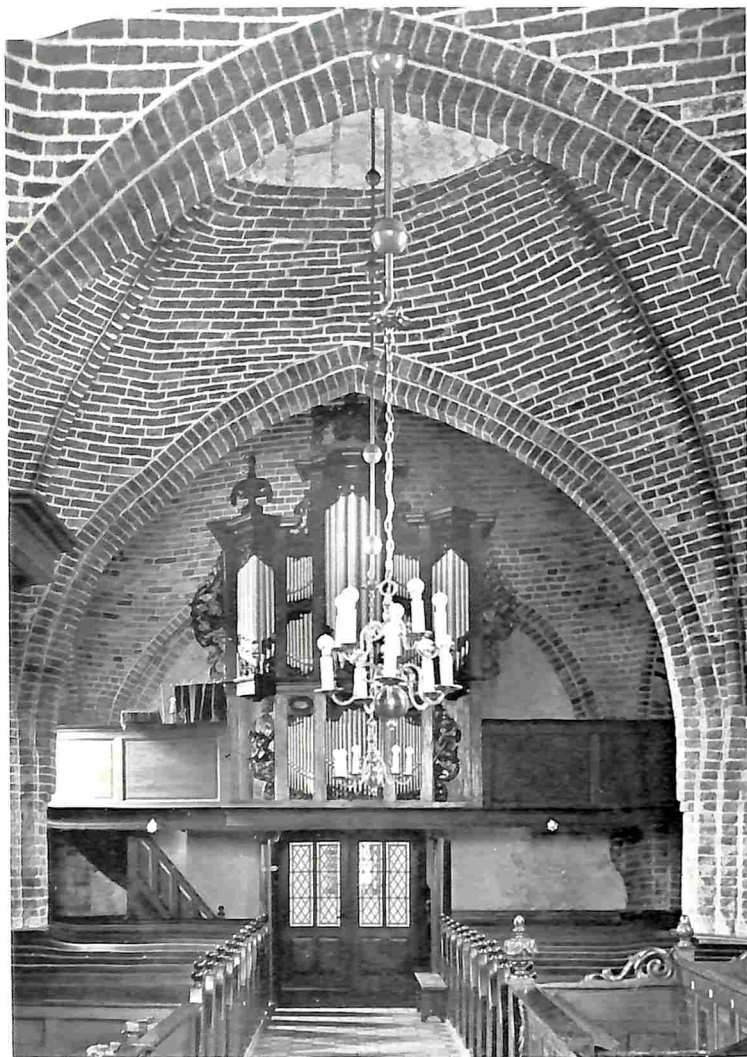
Garsthuizen werd, met den tufsteenentoren, afgebroken en het puin diende als onderlaag voor den aan te leggen grintweg van Garsthuizen naar Stedum! Een courantenbericht uit die dagen waagt de veronderstelling, dat Garsthuizen door die afbraak „veel (zal) worden verfraaid”. Volgens overlevering kwam deze kerk die te Stedum in schoonheid nabij. ☼ De toestand is sedertdien aanmerkelijk verbeterd. De toenemende belangstelling der bevolking en de hulp van overheidswege hebben veel ten goede gewijzigd. ☼ Toch was het nog mogelijk dat eenige jaren geleden de zadelmakers van het fraaie kerkje te Bierum (begin 13^e eeuw) een dakbedekking kreeg van gegolfd eternit platen ☼ Doch ondanks de vele verminkingen en aangebrachte pleisterlagen is er in deze provincie nog veel moois te vinden: de onder deskundige leiding gerestaurerde kerken te Aduard, Stedum, Ulrum, Winschoten, Zandweer en Zuidbroek, doch bovenal het klooster te Ter Apel, zijn een bezoek overwaard. ☼ Uit deze en uit de talrijke resteerende fragmenten — van de kerk te Garmerwolde bijv. werd in 1851 het schip afgebroken: alleen het fraaie koor met de dwarsarmen zijn nog aanwezig — kan de ontwikkelings-gang van den kerkbouw in de Ommelanden nog volkomen worden afgeleid. ☼ De oudste bouwwerken dateren uit de 12^e eeuw. Met de komst der Hervorming wordt het isolement der Ommelanden opgeheven en is de invloed uit Holland op de bouwkunst terstond merkbaar. ☼ Van de 12^e tot de 16^e eeuw had men — zonder vreemde

invloeden en uitsluitend met eigen krachten onder leiding der kloosterlingen geleerd hoe steenen te bakken en daarvan kerken en kloosters te bouwen. Er ontwikkelde zich een bouworde, die veel verschilt van de toen in Friesland gevolgde, doch overeenkomst vertoont met de bouwwerken in Oostfriesland. ☼ Die Groninger bouwkunst ontwikkelde zich als volgt. ☼ Met de komst der zendelingen, waarvan Ludger één der bekendsten werd, zal het beeld der Godheid zijn verzezen in en bij de nederzettingen in kapelletjes en kerkjes, die gebouwd werden van het materiaal, waaraan het gewest toen nog zoo rijk was: hout. Tal van dorpen en streken ontleenen hun naam aan de vroegere wouden: Oostwolde, Midwolde, Finsterwolde, Woldendorp, Kloosterholt, Froombosch, Westerwolde, Woldstreek, Wold-Oldambt enz. Er is geen enkel houten kerkje bewaard gebleven; aan stormvloeden, dijkbreuken, aan plunderende Noormannen, aan oorlog en vuur zijn ze ten offer gevallen. ☼ Dat zij bestaan hebben is echter buiten twijfel. Een archiefstuk spreekt van een kerk „de doe ter tijdt mijt holte und myt stroe getymmert was; daer was yn Vrieslandt anders geen woenheydt”. De Ommelanden behoorden oudtijds tot het Friesland, dat zich uitstreckte van de Wezer tot de Schelde. ☼ Deze kerkjes, in schuurvorm gebouwd, hadden aan de oostzijde een uitbouw voor het altaar en aan de overzijde een ingang, al of niet van een overdekt portaal voorzien. Het dak was van stroo, riet, planken of eiken spanen, zooals er b.v. nog voorkomen aan den stamdaarmolen bij Ahlen in het Eemsdal. ☼ Hout is gemakkelijk te bewerken en leent zich uitstekend voor constructieve versiering, die zoowel uit- als in-

GEDEELTE VAN DE KERK TE ULRUM
De achtergevel is versierd met rondbogig gesloten en door colonnetten gescheiden spaarvelden. — Het kleine raampje, beneden in den zijgevel maakte het den ge-excommuniceerden mogelijk nog iets van het altaar te zien

wendig zal zijn toegepast. Groote soberheid heerschte in deze kerken. Op een leemen vloer stond de door de openingen in de wanden spaarzaam verlichte altaartafel met eenige kaarsen. Knielbanken waren reeds vroeg aanwezig. ☼ Voor het behoud der warmte en ook tot meerdere versiering werd eerst een zoldering, later een tongewelf (een halfronde zoldering) aangebracht. Over de plaats van stichting der kerken is men het nog niet eens. Veelal wordt gezegd, dat de priesters — om de onmacht der Germaansche goden te demonstreeren — de heidensche godentempels verwoestten en elders een kerk bouwden. ☼ Anderen daarentegen beweren, dat men juist op die voormalige heilige plaatsen een kerk stichtte. De zware keien, die wel bij de kerken voorkomen, zouden offersteenen geweest zijn. ☼ Door de spaarzaamheid der parochianen werd het mogelijk van de rondreizende kooplieden kostbare reliquien te koopen en veel zorg te besteden aan misgewaden, kelken enz. Geen wonder dus, dat men de met moeite verkregen bezittingen tegen vernielende invloeden zocht te beschermen. ☼ Een brand was voor de dorpen — destijds alleen uit houten huizen bestaande — een ontzettende ramp. ☼ Een kerk van steen bood meer veiligheid, niet alleen voor de kostbaarheden, doch ook voor de kerspellieden zelf tijdens vijandelijke invallen en bij dijkbreuk. (In 1686 verdronken er nog 1585 mensen, 1643 paarden en 8852 koeien bij een stormvloed). De los van de kerk staande torens waren er speciaal op ingericht om bij oorlogsgevaar tot bescherming te dienen. In de meters dikke muren waren schietgaten aangebracht. Te

INWENDIGE VAN DE KERK TE ULRUM, IN 1916/1917 GERESTAU-
REERD ONDER LEIDING VAN DEN RIJKSBOUWMEESTER C. H.
PETERS

Meeden is zelfs een rookuitgang in den muur. ☼ De stad Groningen bezat eertijds eveneens een eenvoudig houten kerkje, dat, na de verwoesting door de Noormannen, in de IXe eeuw werd vervangen door een van tufsteen. Deze steensoort is van vulkanischen oorsprong en werd per schip en per as aangevoerd uit Andernach en omgeving, zoodat dit materiaal slechts in beperkte mate toegepast werd. ☼ Het ronde kerkje te Groningen, gebouwd volgens het plan van de ten tijde van Karel den Groote gebouwde kerk te Aken, was volgens den rijksbouwmeester C. H. Peters twee eeuwen lang de eenige steenen kerk benoorden Utrecht. In latere jaren werd door aanbouw van een sacristy en een klokketoren een grootere ruimte verkregen. Toen ook deze te klein werd, werd in de 13e eeuw de Martini-kerk gebouwd. ☼ Tijdens de belegering van Groningen in 1594 namen de loodbedekking van het dak, om daarvan kogels te gieten. Nu aan regen en wind blootgesteld, brokkeide het gebouw al meer en meer af, totdat in 1627 door Burgemeesteren en Raad het bevel tot slooping werd gegeven. Groningens oudste en merkwaardigste kerk moest in letterlijken zin „tot stof wederkeeren”: van de fijngekloptesteenen werd cement vervaardigd, dat moest dienen bij de reparatie van den Martini en den der-A-toren. . . . ☼ Ook Bedum had een kerk uit de 11e eeuw, die in navolging van de kerk van het H. graf te Jeruzalem een ronden vorm had. Dit interessante bouwwerk viel in de 16e eeuw ten offer aan de plunderende Geldersche troepen. ☼ Tufsteen gedeelten vindt men o.a. nog aan de helaas bepleisterde kerken te Hellum, Leens en Siddeburen, eveneens aan de torens te Bedum en Godlinze. De torens te Doezum en Zuidwolde zijn geheel van tufsteen, eveneens die te Zuidhorn, doch laatstgenoemde is ommetseld met een laag baksteen.

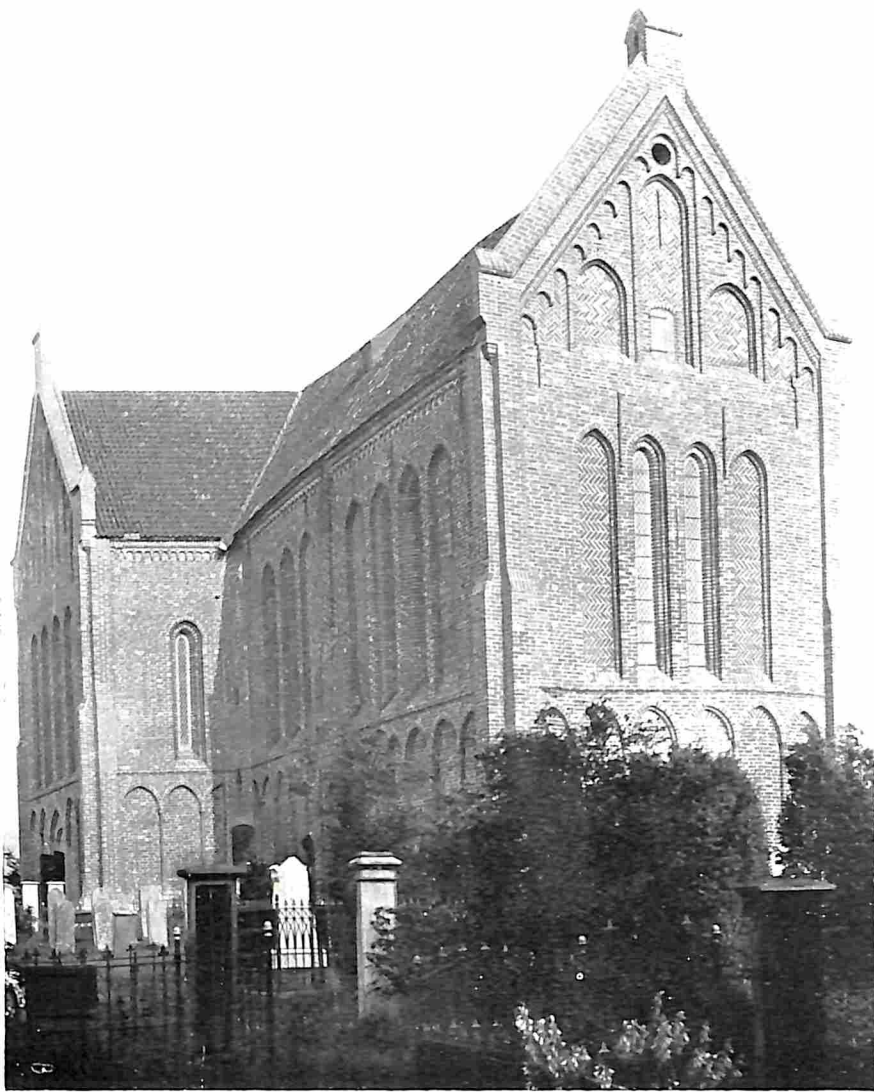
☼ Een kloosterkroniek verhaalt, hoe omstreeks 1170 Abt Sibrandus — een bekend bouwkundige — met eenige kloosterlingen naar Deventer (belangrijke tufsteenmarkt, evenals Utrecht) toog om steenen te koopen voor de uitbreiding van hun klooster Mariengarde bij Dokkum. Terwijl ze samen over de schepen liepen om geschikt bouw materiaal uit te zoeken, liet de Abt zijn geldbuidel in het water vallen. Jarenlange spaarzaamheid en opofferingen waren in een ondeelbaar oogenblik te niet gedaan en de Abt klaagde steen en been, dat van den bouw nu niets kon komen. Hieruit blijkt, dat tufsteen, niet slechts siersteen, doch het eigen-

lijke bouw materiaal was. Ook dit verhaal eindigt met een blij einde. Het geid werd teruggevonden en de abt kocht steenen. ☼ Deze kleine historie is van veel belang, immers, er blijkt uit, dat de groote voorraad klei rondom Dokkum nog niet werd benut. ☼ De kronieken van de kloosters te Aduard en te Wittewierum, resp. in 1250 en 1240 beginnend, beschouwen de toepassing van baksteen nog als een nieuwtje, waarvan men de resultaten heeft af te wachten. (Wordt vervolgd)

DE FOXHOUND EN DE BEAGLE

DOOR P. M. C. TOEPOEL

ZIJN bloedhond en basset individualisten, de laatste zoo in merg en been,

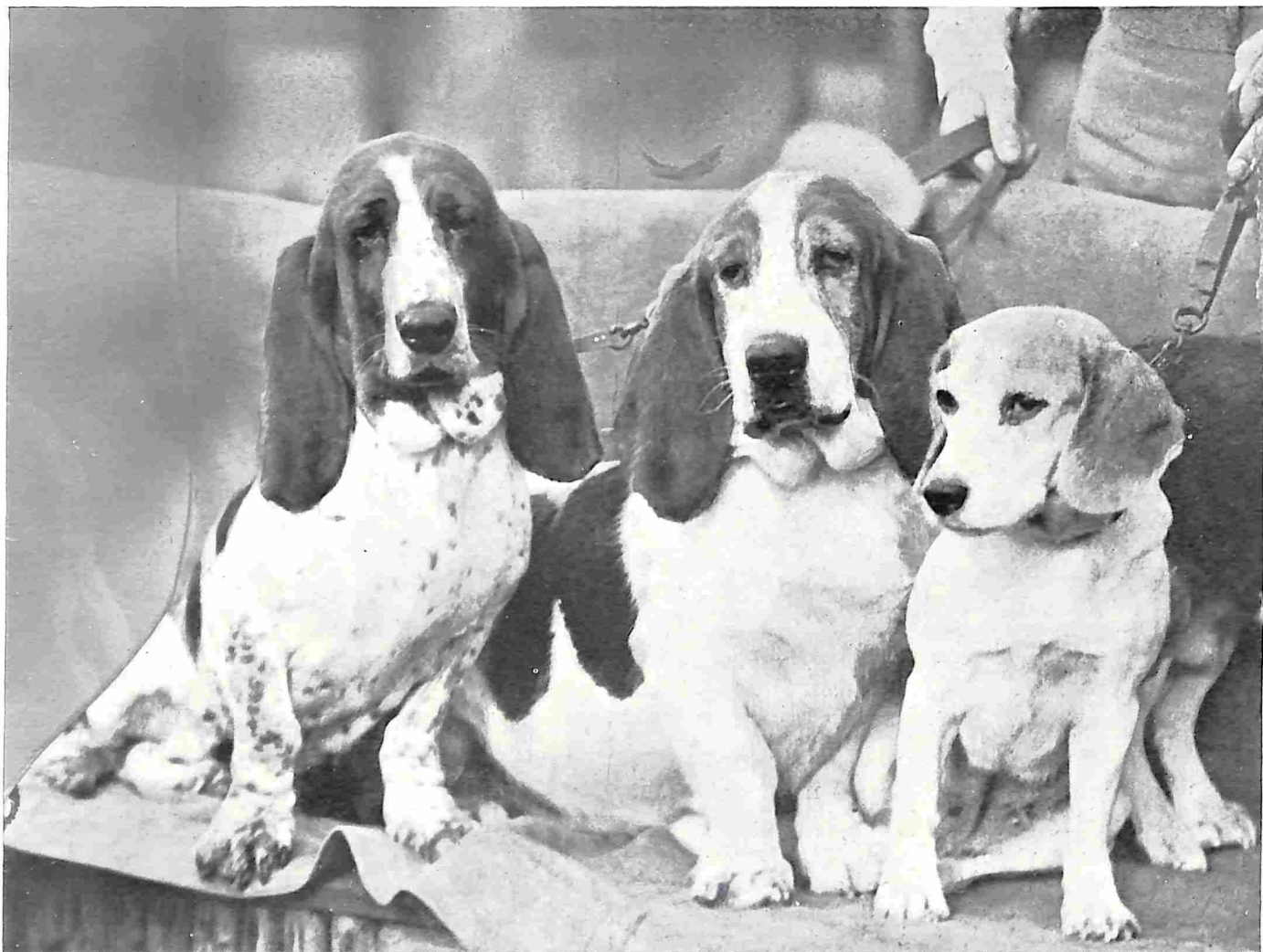
DE KERK TE ZUIDBROEK, EEN DER WEINIGE ONGESCHONDEN KRUISKERKEN IN NEDERLAND

dat hij zelfs in de meute nog zelfstandig werkt. de foxhound is een gemeenschapsdier, een troefhond. ☼ Vindt één een spoor, dan moeten allen het volgen. Evenwijdig jagen (skirting) mag niet. ☼ Allen moeten zooveel mogelijk evengroot wezen. ☼ Allen moeten even snel wezen. Wie sneller is — wat uitsteekt dient geknot! — moet er evengoed uit als wie niet mee kan komen. ☼ Het geluid moet goed samengaan. Gervais Markham wil in zijn „Country Contentments” van 1631 zelf drie stemmen hebben. Zware honden met bas voor het diepe, plechtige. Dubbel zooveel „luidklinkende” als tegen tenoren en eenige luidklinkende, holle, lieflijke voor het middendeel. ☼ Hierbij zijn natuurlijk luxe-eischen van de kost-

bare meutes, welke duizenden ponden waard zijn. ☼ Verder verlangt het werk een voortreffelijken reuk. Blaffen onder het loopen. Een stomme (mute) hond is een ergernis. Flinke snelheid. Met de bovengenoemde beperking. Na 1800 is de snelheid aanzienlijk verhoogd. ☼ Groot uithoudingsvermogen. De honden mogen nog niet moe wezen, wanneer de ruiters hun tweede paard bestijgen, zij moeten den vos laten loopen, tot hij niet meer bekaf is. ☼ Boven alles: de meute mag niet slagen de honden mogen geen seconde verflauwen. Zij moeten spoorhouden en hem uitputten door de onderbroken vervolging. Dit noemt men „drive”. ☼ „Hunting is the sport of kings, the image of war of its dangers”, schreef Jorrocks. ☼ „Sport of kings” is ook hierom niet misplaatst, omdat elke

hond reeds zooveel kost vóórdát hij bij de meute komt. ☼ Want om te beginnen toont de foxhound weinig weerstand tegen de gevreesde hondeziekte. Het is dan ook om de groote sterfte der jonge foxhounds geweest, dat het bekende jagersblad „The Field” het „Field Distemper Fund” heeft gesticht. Liefhebbers der lange jacht zegden dadelijk groote bedragen toe en met behulp van de „National Dogweek” — uit de eerste is „The Tailwagger Club” ontstaan — en inschrijvingen in tal van bladen zijn de groote sommen bijeengebracht, waardoor de langdurige onderzoekingen op grootsche schaal konden worden ondernomen, welke tot het vinden van de „Welcome”-entstof hebben geleid. Dit voorbehoedmiddel blijkt de ellende te weren en men hoort niet van nare gevolgen van de stof zelf. ☼ Thans lijdt het ras weer meer dan andere aan de vreesziekte. Welke reeds veelvuldig optrad vóórenting plaats vond. ☼ Het is gebruikelijk, dat in het goede sportland Engeland, waar vooral op het platte land men zich in menig opzicht één gezin voelt, de nesthonden der meute, zoodra zij de moeder verlaten, door de kleine luiden van de streek worden grootgebracht, „on walking terms”, zooals dit heet. Elk gezin beijvert zich de „hound” of meestal twee, welke het is toevertrouwd, in het leven te houden en sterk en wel ter been te krijgen. Hiertoe werkt de feestelijke keuring mee, de „show”, welke elke „master” in den vroegen zomer van zijn jongen houdt. Daarop worden prijzen gegeven voor de beste drie reuen, de beste drie teven en de beste drie koppels. ☼ Slechts de helft echter verschijnt daar gewoonlijk. De overigen stierven. ☼ Aldershot en Middlesborough, vroeger Reigate en Exeter, zijn vermaarde tentoonstellingen, waar de meuten tegen elkaar in den ring verschijnen en die te Peterborough in begin Juli is de gebeurtenis voor heel Engeland op dit gebied. ☼ Is het kroost reeds gehalveerd in de kennels teruggekeerd, gewoonlijk valt hiervan wéér de helft af, daar zij bij de opleiding niet voldoet.

Zoodat slechts één op de vier meutehond wordt en, dit in aanmerking genomen, veel geld heeft gekost. ☼ Het maandblad van de „Tailwagger Club” verwekte onlangs vermaak en verontwaardiging met een ingezonden stuk, waarin iemand verhaalde, dat een foxhound, die huishond was geworden, terugliep voor een tammen vos. Hij maakte hieruit de gevolgtrekking, dat het ras wél meute-moed, doch geen persoonlijken moed bezit. Het is een stoute afleiding uit een enkel en dan nog onzuiver geval, maar het is niet onmogelijk, want kudde-menschen en dito dieren beteekenen gewoonlijk zelf niet veel, zij sluiten zich hierom bij elkaar aan en worden zoo elk één zooveelste held, genie, enzoo voort. Wat meer schijnt dan niets. ☼ Intusschen is de foxhound als enkeling, ik bedoel als huishond, een alleszins aangenaam vriendje. De rijke meutes staan hun „afval” vaak voor een luttel bedrag af en behalve de meutes met kleine middelen maken ook wel particulieren hier gebruik van. ☼ De dieren zijn in hun eerste jaar aan den huiselijken omgang gewend geraakt. Zij zijn geen vechters en zéér aanhankelijk. Dit gaat zoover, dat na de jacht de „huntsmen” gewoonlijk slechts elk een anderen kant op behoeven te rijden om hun groep mee te krijgen. ☼ Ook van hun „homing instinct”, het vermogen het huis terug te vinden, hoort en leest men sterke staaltjes. ☼ Wat aan het lichaam van den foxhound het eerst opvalt, is de voet. Het is aardig dezen met den gewonen hondenvoet en met zijn tegengestelde, dien van den uit den herdershond van Duitschland gevormden Duitschen herdershond, te vergelijken. ☼ Wanneer de mensch

DE BASSETS KAMPioen WALHAMPTON NIGHTSHADE EN KAMPioen WALHAMPTON LYNWOOD,
EN DE BEAGLE MELODY OF REYNALTON

op handen en voeten gaat staan, met den bovenarm in een hoek van zoowat vijfenveertig graden met het waterpas en wat de hand betreft op zijn vingers, dan neemt zijn arm vrijwel de houding aan van het voorbeen van den hond en van alle teen-gangers. De „veerende” botjes tusschen spaakbeen en ellepijp en den grond verzachten bij het loopen

den stoot, dien het neerkomen van den voet veroorzaakt. ☼ Bij den Duitschen herdershond heeft men deze veering opzettelijk „zwak” gefokt, waarschijnlijk om zoo de merkwaardigen glijdraf van den wolf te benaderen. Met het gevolg nochtans, dat behalve de bewonderaar van dit ras, iedereen het een schadelijke overdrijving acht. Ik betwijfel of zulke honden zonder schade te lijden 25 kilometer op een steenen weg zouden kunnen loopen. ☼ Bij den foxhound heeft men de veering „vastgezet”, om het zoo aan te duiden. De middenvoet is kort en stijf en men ziet nauwelijks teenen aan den foxhound. Het is alsof hij op pilaren loopt. ☼ Niet alle slagen van het ras zijn zoo. Die van Fell, lichtere honden, die men over den rotsgrond te voet volgt, hebben langere middenvoet en teenen. Het smallere, ruwharige slag van Wales, dat slechts 56 tot bijna 60 centimeter schofthoogte meet en licht van kleur is, heeft een hazen-(ovalen) voet. ☼ De stugge voet in de foxhounds zal wel zijn nut hebben, maar zij jagen niet zeer vaak en niet lang. De Fell-hounds daarentegen zijn volgens Croxton Smith („About Our Dogs”) 3 tot 4 keer per week in het veld en loopen wel 9 of 10 jaar mee. ☼ Het gewicht van den foxhound bedraagt 35 kilo en meer, zijn hoogte

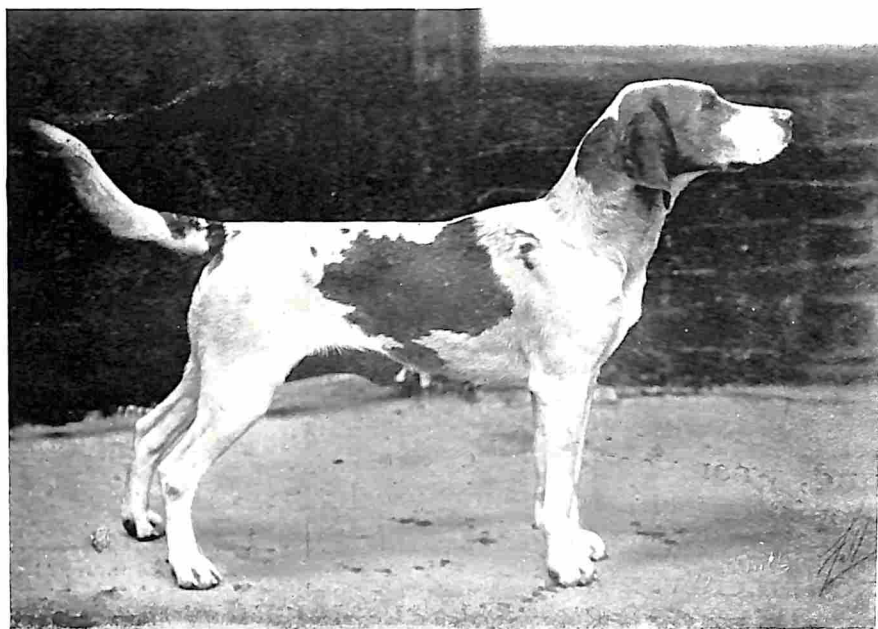
57 tot 63 centimeter. Hij is kortharig en van kleur wit met roodbruine (tan) en zwarte platen op het lichaam¹⁾. De huid moet los en mag vooral niet stug wezen. ☼ Alles aan den foxhound is fors en stevig. Hij is langer van lichaam dan schouderhoog. De borstkas is breed en diep, de buik weinig opgetrokken. Hij is het voorbeeld

van den hond, gefokt op lang volgehouden snellen gang. Bij het streven naar stevigen bouw vermijdt men terecht, dat de afstand tusschen laatste ribben en bekken te kort wordt (too short coupled). ☼ De beenen zijn zeer gebot. De sprong is niet overdreven en vrij laag. De voorbenen loopen kaarsrecht omlaag tot de zeer korte, sterk gekromde teenen, welke

zolen vooral moeten aansluiten. ☼ Men wenscht den nek lang, daar een korte de snelheid zou schaden. Het machtige, beenige hoofd heeft zeer lange kaken met lippen, die over de onderkaak reiken, een breeden neus, breeden schedel en lange ooren, die vlak langs den schedel hangen. Het hoofd mag niet grof wezen. ☼ De sikkelvormige staart wijst omhoog en terwijl hij met zijn gebas vertelt wat hij ruikt en be-

leeft, seint de foxhound het ook nog uit door zijn staart te zwaaien. ☼ Men neemt aan dat het ras is ontstaan door kruising van den Talbot of vroegeren witten bloedhond met den hazewindhond. Ook bulldogbloed zou zijn toegevoegd. Dit ongetwijfeld om den aard te versterken. ☼ Wanneer de foxhound is gefokt is moeilijk te vinden. Ernstige schrijvers geven het verschillend op. Vroeger was de vos zoo talrijk, dat hij als schadelijk wild verdelgd mocht worden. Toen hij schaarscher werd, begon men hem met de honden te jagen, wat snellere dieren vereischte, dan de staghound, waarmee men het hert vervolgde. ☼ Men jaagt op alles met den foxhound. In Engeland ook vaak op den otter en ook wel op het hert. In Frankrijk bovendien op wilde varkens. In Rusland op wolven. ☼

De Amerikaansche foxhound, voor de behoeften der Nieuwe Wereld uit den Engelschen gefokt, is lichter van bouw, heeft „veerende” voeten en meer sprong, ruimer vel, langer oor en minder vierhoekigen muil. Behalve in meutes, wordt hij ook alleen of in koppels gebruikt om den vos onder schot te drijven. ☼ De Beagle. Volgt men de foxhounds om van den rit, nieten. ☼ De beagle, waarschijnlijk met behulp van terriers uit den foxhound gefokt, is een

EEN WINNENDE FOXHOUND

ROMAANSCH DOOPVONT TE LINNE (L.)

1) Bij het bezichtigen van een meute van gekruist Wales' en Engelsch ras, trof het ons, dat het geheel witte of wit met een fletsche plaat, alleen gezien en op een plaats, aardiger stond, maar dat op gras de sterke kleuren op het wit veel beter doen.

eigen iemandje geworden. Men volgt hem te voet en noemt dit vermaak „beagling” ☼ Terwijl de meutes foxhounds afnemen, nemen die van beagles toe. Waaraan de tijdsomstandigheden wel niet vreemd zullen wezen. Engeland en Wales tellen er samen meer dan zeventig. ☼ Men jaagt er voornamelijk den haas mee en voert tegen het verwijt van wreedheid aan, dat de haas een goede kans zou hebben te ontkomen. Hij zou grond kiezen, die slecht het spoor bewaart en water overzwemen. Ik hoorde daarentegen, dat de lieve duivels den haas veelal doodloopen, daar zij langer volhouden dan hij en hun geblaf hem net zoo lang vervolgt tot hij neervalt. ☼ Koningin Elizabeth had haar „singing beagles”, zij hield er een zwaar en een licht slag op na. Hendrik VII en Karel II jaagden ook met beagles. ☼ In Amerika gebruikt men hem voor de korte jacht. ☼ De beagle met zijnforsch lichaam bij eene hoogte van meestal zoowat 30—35 centimeter en zijn eigenwijs gezichtje met de schrandere oogen, waarmee hij kijkt of hij over een moeilijkheid peinst, is ook een gezellige schat van een kleinen huishond, buiten onderhoudend op de wandeling. ☼ Hij lijkt veel op den foxhound-in-het-klein, doch is gedrongener, naar verhouding Forscher en ook ronder. Zijn hoofd is niet bijzonder groot, het oor lang, doch het mag niet verder dan tot de punt van den neus reiken. De schedel is eenigszins rond. De snuit kort. De staart naar verhouding dikker dan bij den foxhound. De kleur is als die van den grooten neef, maar soms is de beagle geheel wit en soms bruin en zwart zonder wit. ☼ Het kleinere slag wordt pocket-beagle genoemd. Er zijn er ook hooger dan 35 centimeter; de grootte loopt zeer uiteen. ☼ Men kruist hem vaak met den hooger en harrier, een familie-lid. In Frankrijk is men doende een nieuw ras hiervan te maken, dat in tegenstelling met alle andere drijfhonden, hooger dan lang moet zijn. ☼ De beagle bast bijzonder welluidend en dit — de doodsbeld voor den haas — animeert den jachtstoet. Gemakshalve volgen, daar de haas meestal in wijde bogen rent, sommigen de jacht van een heuvel.

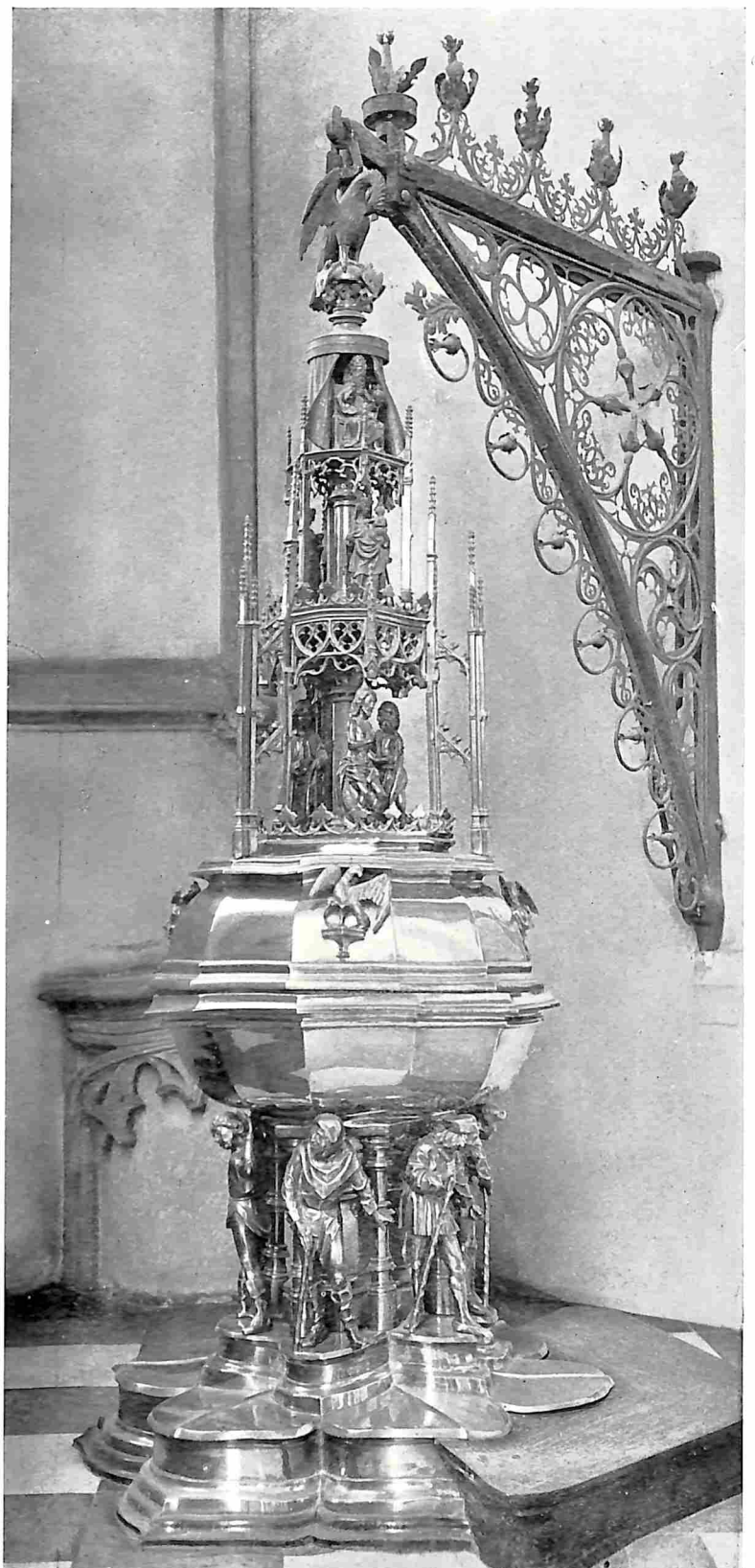
DOOPVONTEN

DOOR L. SPRUIT

(Slot)

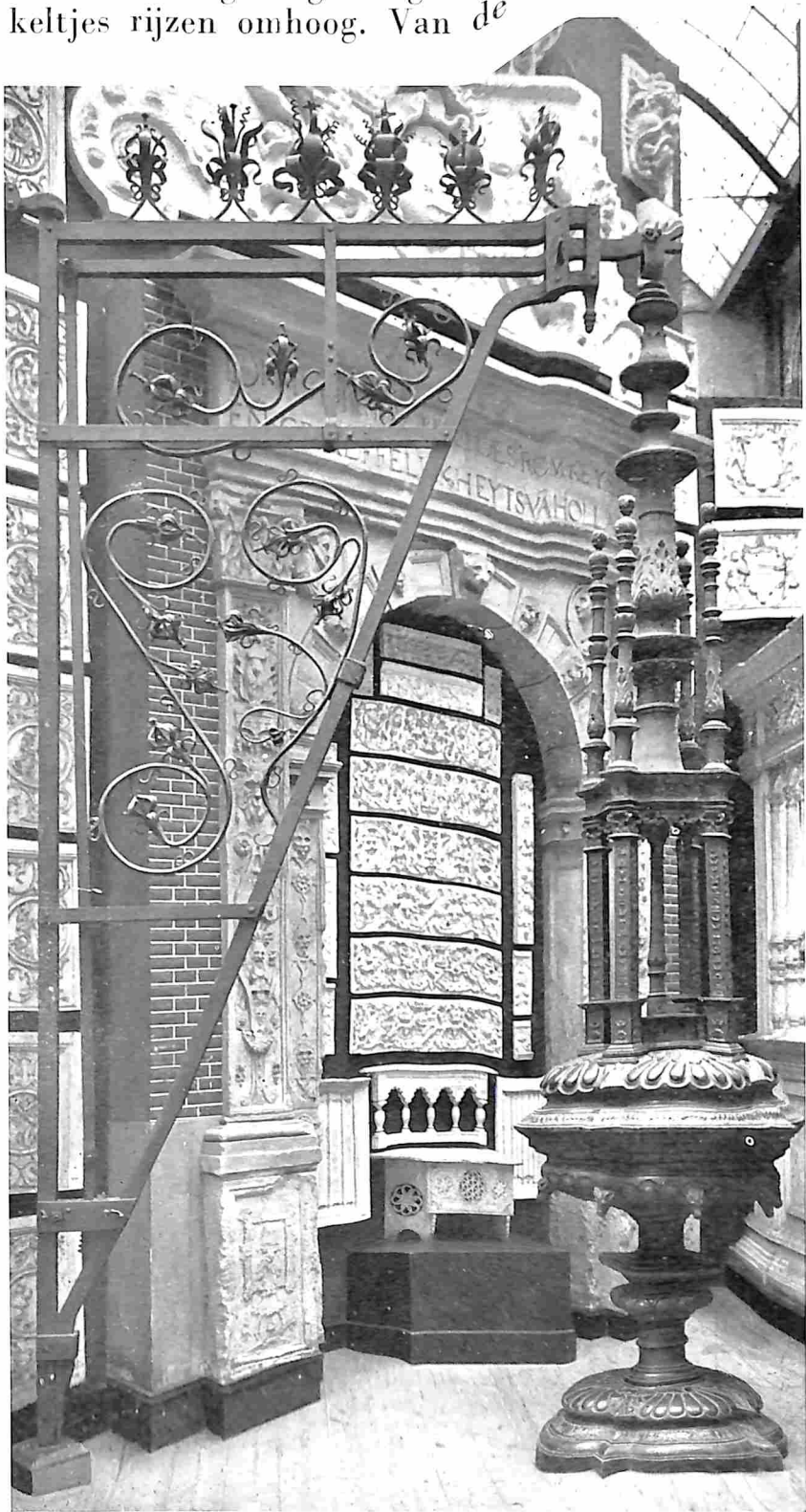
DIE oudere doopvonten mogen dan minder drank en fijn zijn dan de vonten uit het gotische tijdperk, ze zijn toch niet zonder bekoring. Solide en zwaar rusten zij op den grond. Door de platte, eenvoudige deksels zijn de bakken meer open en geven meer weer, dat zij het water dragen, dat reinigen zal van erfzonde en zieleddood. „Gastvrijer” zou men deze romaansche vonten kunnen noemen in vergelijking met die uit later tijd. En de ornamentiek, hoe simpel ook, is niet zonder evenwicht; ook de symboliek is er niet geheel vreemd aan. Niemand zal b.v. aan de doopvont van Linne (L), op de vorige blz. afgebeeld, een, zij het primitieve, schoonheid kunnen betwisten. De verhoudingen zijn hier al bijzonder gelukkig. ☼ De doopvont van den St. Maarten te Zaltbommel staat weer op haar oude plaats in de doopkapel. Zij is achtkantig en heeft acht boogvormige vakken, die met beeldhouwwerk gevuld zijn. De versiering van den rand bestaat uit rozetten, bladeren en ge-

vleugelde hoofden zooals op de kapiteelen der kerk. Wat wel het vermoeden wettigt dat zij speciaal voor St. Maarten is vervaardigd. Die van St. Nicolaas te Kampen (16de eeuw) is zeskantig en uit blauwe arduinstein. Achtkantige vonten, met vier koppen op de hoeken, vinden we nog te Heel, Schin op Geul en Broekhuizen(L). Limmel heeft een vont met vier paneelen en rustend op een voetstuk met vier kolommetjes. ☼ Patroon der doopvonten is in onze streken veelal St. Odulfus, die in de 9de eeuw de Friezen doopte. Hij wordt veel voorgesteld met een doopbekken in de hand (hiermee wordt het water over het hoofd van den doopeling uitgegoten). ☼ Eerst vijf eeuwen na de steenen komen de koperen doopvonten. De Maasvallei, vanouds het land der metaalgieters, heeft ook op het gebied van doopvonten heerlijke dingen gewrocht. Heel

KOPEREN DOOPVONT IN DE ST. JANSKERK TE 'S HERTOGENBOSCH, GEGOTEN 1491

vaak zijn beroemde stukken bij nuchtere beschouwing wel eens wat té beroemd ten koste van dingen van gelijke of hoogere kwaliteit, die den naam nu eenmaal niet bezitten. Dat echter „de” doopvont te Luik altijd als voorbeeld wordt aangehaald, is in dit geval volkomen te billijken. Behalve een der oudste is dit tevens een der allermooiste vonten van West-Europa en nog heden ten dage weet dit acht eeuwen oude meesterwerk ons te boeien en te ontroeren. De roem der „school van de Maas” is er op heerlijke wijze door gevestigd. ☼ Mechelen bezat in de 13de eeuw reeds een bloeiende koperen nijverheid. Een der eerste vonten die voor St. Waldeze Mechelsche werkplaatsen is in ons land uit burg te Zutphen, van 1527. We zijn hier „en plein gothique”. De hoogte van het deksel overtreft die der eigenlijke vont nog. De pelikaan — symbool van Christus, ons voedend met Zijn bloed — bekroont het geheel. Onder het rijke baldakijn is afgebeeld de Doop van Christus, omringd door de twaalf apostelen en andere heiligen. Ook de verdieping erboven draagt nog heiligenfiguren en fijne pinakeltjes rijzen omhoog. Van de eigenlijke vont is

AFGIETSEL (IN HET RIJKSMUSEUM) VAN DE KOPEREN DOOPVONT IN DE GROOTE KERK TE BREDA

slechts te zeggen, dat zij simpel en waardig is in den mooien ciborie-vorm, die de gotiek zoo graag toepaste. Liggende leeuwen dragen het voetstuk. Vont met deksel zijn buitengewoon sierlijk en harmonieus én van lijn én van verhoudingen. ☼ De doopvont in de Bossche St. Jan is afkomstig uit de Maastrichtsche werkplaatsen van v. Tricht en in 1491 gegoten. Zij werd beschadigd, doch is later hersteld. Het deksel is hier iets minder domineerend, wat niet alleen komt door de geringere hoogte. De buitengewoon mooie vont met uitgesculpt voetstuk wordt geschraagd door de zieken van Bethsaida (Joh. V : 2). Die figuren afzonderlijk zijn al een aandachtige beschouwing waard. De stijfheid der in nissen gecomponeerde heiligenfiguren hebben zij afgelegd; toch kan men ze niet barok noemen en zij blijven in hun functie van onderdeel. zij het ook een buitengewoon fraai en levendig gemodelleerd onderdeel. De vont — breed-open als in den romaanschen tijd — wordt gesloten door een hooggewelfd deksel, eigenlijk niet anders dan de kuip in omgekeerden vorm. Dit accentueert op gelukkige wijze — als zwaartepunt tusschen de schragende figuren en het fijnbewerkte dekseldak — de belangrijkheid van dit deel waarom feitelijk alles gecomponeerd is. Arnt van Tricht moet wel een buitengewoon sterk ontwikkelden zin voor evenwicht en voor de liturgische eischen gehad hebben. Als eenige versiering draagt het deksel de symbolen der vier evangelisten. Aan een prachtig-gedreven kraan is het deksel bevestigd: de sierlijke toren, die zich boven het eigenlijke afdekkende deel verheft, wordt bekroond door den pelikaan, waaronder tusschen weggeslagen gordijnen God de Vader troont; daaronder Maria, de Zoete Lieve Vrouwe van den Bosch en tenslotte vlak boven het eigenlijk deksel de Doop van Christus, een veel-toegepaste en voor een doopvont ook wel zeer geëigende voorstelling, die, als ik mij niet vergis, trouwens kerkelijk voorgeschreven is. ☼ De voormalige St. Barbara te Breda, nu Herv. kerk, bezit een vont, die waarschijnlijk uit de Mechelsche school afkomstig en in 1541 is gewijd. De vorm is die van een ciborie. Oorspronkelijk hebben er beelden gestaan om de zuil waarmee het deksel aan de overhuiving is verbonden; ook op het deksel vóór de zuiltjes moeten versieringen gestaan hebben. Dit zal bij de Hervorming wel verwijderd zijn. Ook in haar huidige toestand is de vont niet zonder belang, al geeft het te zware deksel den indruk, topzwaar te zijn. Het is intusschen jammer, dat zij niet meer gebruikt wordt. Wanneer men deze vont vergelijkt met die van Zutphen, die slechts veertien jaar vroeger gegoten werd, en waarschijnlijk uit dezelfde school stamt, dan valt dadelijk op hoe zich in de Bredasche vont de „nieuwe tijd”, de Renaissance, baan breekt. ☼ Een soortgelijke vont als in de Bossche basiliek staat in St. Martinus te Venlo. Zij is er een navolging van en in 1621 gegoten. De beelden ontbreken hier echter op Christus en St. Jan na. Ongetwijfeld zullen er nog veel meer koperen vonten bestaan hebben, die later een roemloos einde in de smeltkroes vonden. ☼ Als merkwaardige bijzonderheid kan nog gelden, dat Hoogwoud(NH) een doopvont uit de 14de eeuw bezit, waarvan beweerd wordt dat dit de vont is van den mislukten doop van koning Radboud! Ook

is het niet onaardig om te bedenken, dat tot in de 19de eeuw in ons land koperen doopbekkens (dus schotels) werden aangetroffen van Mechelsch of ook wel Duitsch fabrikaat, vooral op het Geldersche platteland. Men zette ze als pronkborden op den schouwrand, maar ook in poffertjeskramen werden ze gevonden. ☼ In totaal zijn er nog eenige dozijnen romaansche en gotische doopvonten in ons land.

HET SLOT TIROL

(Slot van bladz. 579)

VOORDAT Tirol een wereldlijk gebouw was, stond hier een Benedictijner nonnenklooster, dat omstreeks het einde der 11e eeuw gedeeltelijk verwoest werd. Uit de religieuze voorstellingen boven de twee portalen en uit de Sint Pancraskapel, waar men boven een bidkoor voor de nonnen aantreft, blijkt duidelijk, dat het slot eertijds een kerkelijke bestemming heeft gehad. ☼ Als slot echter dateert het uit de woeste tijden der roofridders en men had geen beter plekje kunnen uitkiezen om het heele dal van Merano te overzien. Vergrijsd zijn de muren door de eeuwen, die er langs gestreken zijn; gedeelten zijn afgebrokkeld, verweerd en verdwenen, want omstreeks het midden der 16e eeuw is de rots, waarop vijftientig tot dertig bewoonde kamers en zalen stonden, te weten de vorstelijke vertrekken, de ridderzaal en het tournooiplein, door onderaardsche bergstroompjes ondermijnd en ingestort. Wie aan het slot denkt, denkt natuurlijk ook even aan de heerschers over het land in de bergen, doch de herinnering aan hun stoute daden is reeds lang verwaagd, en we moeten onze geschiedenisboeken erop naslaan, willen we iets van hen te weten komen. Neen, veeleer denken we bij het aanschouwen dezer schier oninneembare veste aan de laatste burchtvrouwe van het Duitsche geslacht der Tiroler graven, aan Margaretha, de onschoone heerscheres van Tirol en Kärnten. Haar historie? Welaan, ik zal u die vertellen. Het is een leven van wrangen humor en intense tragiek. ☼ Margaretha's

v a d e r, Hendrik, koning van Bohemen en heer van Kärnten en Tirol, had op den roem zijner voorvaderen geteerd, met het gevolg, dat Bohemen hem was afgenomen door Jan van Luxemburg, wiens greetige oogen zich op de rest van Hendrik's erfenis richtten en

die den tijd afwachtte, dat Hendrik ter ziele zou gaan en zijn landen zou nalaten aan zijn dochter Margaretha. Het jonge prinsesje was alles behalve mooi, evenmin als haar zusje Adelheid, die weliswaar niet zoo afzichtelijk, maar kreupel was en mismaakt als de hofdwerg zelf. In haar verstand en haar moed vond Margaretha echter ruimschoots compensatie voor wat zij aan uiterlijk schoon derven moest. ☼ Nog vóór den dood van haar vader, toen zij nog maar twaalf jaar oud was en de oude Luxemburger schijnbaar niet langer wachten wilde, werd zij uitgehuwelijkt aan diens negenjarig zoontje Jan. Kort daarop overleed koning Hendrik en de Wittelsbachers en Habsburgers vielen als roofdieren op Margaretha's landen aan, zoodat het jeugdige echtpaar weldra alles behalve Tirol verloor. Jaren van strijd gingen voorbij en het vorstelijk tweetal groeide op. Jan stak zijn afkeer van het buitengewoon leelijke vrouwtje reeds lang niet meer onder stoelen en banken, met het gevolg dat er een openlijke breuk tusschen de twee ontstond, die nog grooter werd toen Margaretha haar gemaal voor zijn veronachtzaming met gelijke munt ging betalen. Een complot om hem te verjagen lekte ontijdig uit, doch een tweede was zorgvuldiger voorbereid, en toen Jan op een avond van de jacht thuis kwam, vond hij de valbrug van den burcht opgetrokken. Alle dreigementen ten spijt moest zijne doorluchtige hoogheid buiten in den stroomden regen blijven staan, en zoo goed was hij niet of hij moest af-

11e EEUWSCHE ROMAANSCH DEUR, DIE TOEGANG GEEFT TOT DE KEIZERZAAL IN SLOT TIROL

HET SLOT TIROL

